

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

*Збірник присвячений
75-й річниці
Рівненського державного гуманітарного університету*

Наукові записки РДГУ

Випуск 26

Рівне – 2015

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Соммер Ханна - доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор. (м. Жешув)

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

ISBN 978-617-601-146-0

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

***Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.***

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 28 листопада 2015 р.*

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.

ISBN 978-617-601-146-0

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

Посольство крымского хана имело четкие цели. Хан надеялся добиться от поляков регулярного высылания подарков, что было гораздо лучше чем соглашаться на условия Москвы, пусть даже и получив от них хорошую мотивацию. В тех условиях, можно допустить и то что крымский хан играл в двух направлениях стараясь увеличить цену своей доброжелательности. Не последнюю роль в этом посольстве имел и Шахин Гирей, о котором предполагалось что находится в границах Речипосполиты и что пользовался поддержкой Сигизмунда III⁵⁹.

Дальнейшее развитие событий опровергло однако ожидания которые установились в конце 1614 года. С одной стороны в следующем 1615 году, запорожские казаки продолжили свои набеги на османские территории. А с другой стороны не дождавшись ожидаемых результатов своего посольства, крымский хан начал планомерные нападения на польские приграничные территории. Все это происходило в то время когда польская казна была опустошена продолжительной войной за московский престол, у поляков отсутствовала мощная регулярная армия способная с одной стороны остановить выпады запорожских казаков, а с другой защитить приграничные польские земли от наездов крымских татар.

Крымское посольство возвратилось в Крым, а вместе с ней и польский посланник Флориан Зброжек. Последнего задержали в Крыму, может быть и потому что, в то же самое время запорожские казаки возобновили морские походы. В середине 1615 года наступило время крымским татарам совершать набеги на польские территории. Не последнюю роль сыграли и большие подарки со стороны Москвы которая таким образом поощряла польско-татарское противоборство и получило нужную отдушину для укрепления новой власти. Таким образом из-за ухудшения положения в польско-татарских делах а самое главное из-за того что не были собраны средства для соответствующих подарков, посольство Флориана Олешки было отложено на неопределенный срок.

Именно в это время начинался период великих татарских наездов которые будут иметь серьезные последствия для Польского королевства. Татарские наезды сопровождалась ответными действиями запорожских казаков которые опустошали земли Османской Империи⁶⁰.

В свою очередь ухудшение польско-татарских отношений способствовало дальнейшему ухудшению польско-османских, что напрямую влияло на и так хрупкое перемирие польско-молдавское установленное в конце 1612 года.

Поляки так и не простили молдавскому господарю поражение 1612 года и делали все возможное в последующих годах для его смещения с престола. Ухудшение польско-татарских отношений на прямую влияло и на оценку деятельности молдавского господаря со стороны польских вельмож. Тем более что часть татарских наездов ставилось на счет поощрений со стороны молдавского господаря и к этому еще стоит добавить и то что во времена первого господарства Штефана Томшы II часть набегов совершалась через так называемый «молдавский шлях»⁶¹. Также следует добавить и то что молдавский господарь должен был принимать прямое участие в предотвращении казацких наездов, что опять не могло принести ему большой симпатии со стороны поляков.

Если период между концом 1612 года и второй половиной 1615 года можно охарактеризовать как периодом перемирия в польско-молдавских отношениях, то начиная со второй половиной 1615 года вспыхнула новая война между молдавским господарем и его польскими противниками, зятями Еремии и Елизаветы Могилы, Самюэлем Корецким и Михалом Вишниевецким. Поддержку которую получили зятья Могилы среди польской шляхты можно объяснить и опустошительными наездами татаров в 1615 году, часть которых проходили через территорию Молдавии. Так или иначе в общественном мнении Речипосполиты, Штефан Томша был не только узурпатором польских прав на назначение господаря Молдавии, но и тем кто способствует татарам для совершения наездов через молдавскую территорию на земли Речипосполиты. В свою очередь молдавскому господарю не зачем было противодействовать этим наездам тем более что татары не имели права грабить молдавское население, с другой стороны отношения с позиции силы были для Томшы единственной возможностью сделать поляков более лояльными к себе.

Ни польский король, ни гетман польный Жолкиевский не одобрили деяния зятей Могилы, тем более что это означало на прямую ввязываться в конфликт с Османской Империей. У обоих как первоочередная задача была занятие московского престола. Поэтому они отмежились от действий Корецкого и Вишниевецкого с самого начала. Однако не смотря на это, Корецкий и Вишниевецкий продолжили свои действия в Молдавии не смотря на неодобрение части шляхты и самого короля. Военные действия проходили с переменным успехом с конца октября 1615 года до лета 1616. Последний аккорд этого противоборства стала битва при Драгшанах 23 июля 1616 года, когда польский контингент был полностью разбит а Самюэль Корецки попал в плен. Сам Штефан Томша II был несколькими неделями раньше смещен с престола и увезен в Константинополь. Наступал период когда ситуация в польско-турецких отношениях накалилась до предела, а одним из главных мотивов этого стали татарские наезды на польские территории и казацкие наезды на земли Османской Империи.

УДК 94: 327(44) «16»

О. Левак

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО АБСОЛЮТИЗМУ ПЕРІОДУ УРЯДУВАННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАРДИНАЛА МАЗАРІНІ (40-50 РР. XVII СТ.)

У статті розглянуто особливості дипломатичної діяльності Франції періоду урядування кардинала Джуліо Мазаріні. Охарактеризовано та зроблено порівняльний аналіз дипломатії Рішельє та Мазаріні. Розкрито основні досягнення та переваги у цій сфері останнього з них.

Досліджуючи значення політики першого міністра, наголошено, що саме дипломатія була його улюбленим заняттям. Мазаріні досконало володів мистецтвом переговорів. За період його урядування Франція досягла абсолютної безпеки на своїх кордонах.

Ключові слова: дипломатія, абсолютизм, монархія, міжнародні відносини.

The main features of French diplomatic activities during the government of cardinal Giulio Mazarini were reviewed in this article. The comparative analysis of Richelieu's and Mazarini's diplomacy was done and characterized. The main achievements and advantages in this area of Mazarini were revealed. During the investigation of policy importance of the first minister it was highlighted, that exactly diplomacy was his favourite avocation. Mazarini mastered the art of negotiation perfectly. In the period of his government France attained absolute safety on its borders.

Key words: diplomacy, absolutism, monarchy, international relations.

Життя і доля Джуліо Мазаріні і донині є найбільш надзвичайними і таємничими в європейській історії XVII століття. Італієць за походженням, солдат, дипломат, таємний агент двох правителів, він, отримавши кардинальську шапку, протягом вісімнадцяти років визначав долю Франції та Європи і підготував до державної діяльності Луї XIV, під час правління якого Франція стала наймогутнішою державою Європи. По суті, історія «сходження» Мазаріні – це історія тих європейських держав, в яких він жив і яким

⁵⁹ Skorupa, *op.cit.*, стр.184.

⁶⁰ *Ibidem*, стр.184-188.

⁶¹ Maurycy Horn, Chronologia i zasięg najazdów Tatarskich na ziemie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1600-1647, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, VIII (1962), cz.1, p. 3-71.

служив, в першу чергу Франції. Як людина дії, він не витрачав, подібно до свого великого попередника на посту першого міністра Франції кардинала Рішельє, часу на те, щоб висловити свої думки про суспільство і правління на папері, описати історію свого «підняття» до вершин влади. Нащадкам залишилася лише його численна ділова кореспонденція.

Крім того, Мазаріні як ніхто інший відчув на собі неприязнь з боку французів, якими йому довелося керувати, а його репутація, в тому числі і як дипломата, постійно залежала від порівняння з кардиналом Рішельє. Це створило йому своєрідне кліше в історії [16]. Тому настільки важливим є дослідити та виокремити роль і значення дипломатії саме Мазаріні в історії Франції.

Варто відзначити, що лише останнім часом фігура кардинала почала набувати більш респектабельного вигляду, хоча досліджень про нього і на сьогоднішній день менше, ніж про Рішельє.

Дипломатія була улюбленим заняттям Мазаріні. Він досконало володів мистецтвом переговорів. Кардинал вважав за краще уникати показуватися на публіці, був небагатослівний. Всі ці особисті якості дозволяли йому послідовно проводити в життя програму Рішельє [4, с. 202].

У 40-х рр. XVII ст. всю свою увагу і таланти Мазаріні переніс на зовнішню політику, де досяг найкращих в тих умовах результатів. Звичайно, зростання опозиції на всіх рівнях заважало йому проводити активно дипломатичну діяльність. І подібно до багатьох інших політиків, наприклад, Олівера Кромвеля в Англії, авторитет кардинала за кордоном був незрівнянно вищий, ніж у себе в країні. У літературі існує думка, що Рішельє був насамперед відмінним воєначальником, а Мазаріні – дипломатом. Однак, не варто протиставляти кардиналу один одному. І один, і другий підставляли себе під мушкетні кулі і гарматні ядра. І якщо 18-річна влада Рішельє ознаменувалася 12-ма роками війни, то з 19-річного правління Мазаріні на воєнні роки пішло не менше 16 р. Це при тому, що за характером останній був мирною людиною і на всьому протязі своєї дипломатичної діяльності був «посланцем миру» [5, с. 275].

Одним із найголовніших завдань першого міністра Франції стало укладення миру з Габсбургами на вигідних для Франції умовах. Незважаючи на отримані Мазаріні на четвертому етапі Тридцятилітньої війни (1635 - 1648 рр.) перемоги над ворогом, до укладення миру міністра спонукали, в першу чергу, внутрішньополітичні обставини, пов'язані з назріваючою Фрондою. Він вже давно помітив ознаки наближаючої європейської кризи, які починали проявлятися і у Франції, і робив все можливе, щоб залучити у свій табір найбільшу кількість союзників.

Мирні переговори неможливо було почати через опір іспанської сторони. Однак, після битви при Рокруа 19 травня «золотий вік» Іспанії фактично закінчився. Франція могла вже пред'являти серйозні претензії на панування в Європі [6]. Після цього ніщо вже не перешкоджало відкриттю мирних переговорів у вестфальських містах Мюнстері і Оснабрюці восени 1644 р.

На дипломатичній ниві, досить яскраво, Мазаріні вперше проявив себе саме на Вестфальському мирному конгресі, який йшов паралельно з Тридцятилітньою війною. Кардинал, як політик довіряв насамперед самому собі. Він вважав за краще особисто не вступати в запеклі суперечки і бурхливі дебати розпочатого мирного конгресу, а спритно і вміло діяв через своїх ретельно підібраних і проінструктованих довірених осіб у Мюнстері – Д'авіла, Сервьєна і герцога де Лонгвіля. Ці люди сумлінно заслужили собі славу досвідчених політиків, але все ж, звичайно, знали, хто реально стояв за їх спиною і щоденно керував ними [7].

Слід зауважити, що зовнішня політика Мазаріні живилася виключно міркуваннями щодо вигоди і була позбавлена всіляких забобонів. Одним з небагатьох людей, яким було дано зрозуміти сутність того, що відбувалося в Англії, був кардинал Мазаріні. Він відразу зрозумів, чим пахне англійська «смута», і тому проводив з самого її початку політику компромісу, намагаючись грати роль миротворця конфлікту між Карлом I Стюартом і парламентською опозицією. Тому дипломатія Мазаріні по відношенню до англійської революції середини XVII ст. полягала в тому, щоб примирити дві ворогуючі сторони – короля і парламент – і втягнути Англію в європейську війну. Союз з Кромвелем був необхідний першому міністру і з метою знайти союзника у війні з Іспанією, яка тривала і після укладення Вестфальського миру аж до 1659 р. кардинал навіть погодився віддати англійцям важливий в стратегічному відношенні порт Дюнкерк, коли ті звільнять його від іспанців [5, с. 275].

Приблизно за рік до закінчення Тридцятилітньої війни позиції Мазаріні в самій Франції різко похитнулися. Чутки про це поширилися навіть за кордон. У листопаді 1647 р. дипломати першого міністра в Мюнстері передавали один одному інформацію про «велику змову». Кардиналу, який поспішав з закінченням мирного конгресу, було зрозуміло, що вороги Франції тепер знаходяться всередині країни [8].

Взимку 1647-1648 рр. у зв'язку зі значним погіршенням військово-політичної ситуації у Франції уряд знову збільшив витрати на війну. В пошуках виходу з становища навесні 1648 р. Мазаріні обмежив матеріальні інтереси самого дворянства мантиї, скасувавши збір, який гарантував спадковість посад. У відповідь вищі судові установи Парижа – парламент, Рахункова палата, Палата непрямих зборів і Велика рада – почали проводити спільні засідання з метою здійснити державну реформу. Так почалася Фронда.

Спочатку політика, яка не на жарт тривожила кардинала, була дуже обережною з його сторони, оскільки він не бажав починати громадянську війну, яка могла б зірвати укладення Вестфальського договору. Але все ж, ряд заборон було здійснено, і паризький парламент оголосив Мазаріні ворогом держави.

Французька аристократія ненавиділа першого міністра не тільки за його італійське походження і відмову дарувати нагороди та привілеї, а й за «сузурювані» право принципів крові знаходитися поруч і давати поради регентші і королю. Принци Конде і Конті, їх сестра герцогиня де Лонгвіль, герцог Орлеанський, коад'ютор Паризький (тобто заступник Паризького архієпископа) Поль де Гонді, майбутній кардинал де Рец – це далеко не повний список основних ворогів Мазаріні. Фронда принципів почалася 18 січня 1650 р. після того, як були поміщені у в'язницю Конде, Конті і герцог Лонгвіль. Фактично з цього дня почалася справжня битва титанів – і військова, і дипломатична – між Мазаріні і Конде. Кожен з них бачив свій шлях розвитку французького королівства [9, с. 108].

З початком Фронди, Мазаріні проявив себе як дуже «тонкий» політик. Він вміло підлаштовувався під ситуацію, що складалася і відповідно діяв. Закінчивши боротьбу з фрондерами, кардинал зумів зробити відповідні висновки. З одного боку, Мазаріні пішов на деякі поступки, з іншого він вміло боровся з так званою латентною Фрондою.

Рішельє підготував ґрунт, на якому виросла неприязнь до Мазаріні. Труднощі кардинала полягали в тому, що він був змушений керувати Францією в епоху економічної та політичної кризи, викликаної війною і перебудовою економічних і політичних відносин у державі, пов'язаних з розвитком раннього капіталізму і монополізацією державної влади. Мазаріні розумів суть подій у себе в країні і за кордоном, міг «оглянути поглядом» всю Західну Європу і порівняти її з Францією. Тому-то він і виграв в кінцевому підсумку, незважаючи на своє італійське походження [13].

Мазаріні, як і його великий попередник Рішельє, був політичним консерватором. Він, насамперед, апелював до традиції і виходив у своїй діяльності з неписаної конституції Франції. Але одночасно він був ще й новатором. Новатором у межах загального консерватизму, за рамки якого в першій половині XVII ст. вийшли лише Англія і ще раніше Голландія. Перший міністр Франції терпляче «додобував дах» той державній будівлі, яка ще протягом майже півтора сторіччя називалася Старим порядком.

З закінченням Фронди Мазаріні, повернувшись до Парижа, насамперед, зайнявся своєю адміністрацією. При ньому найважливіші державні справи обговорювалися і проводилися через Велику Королівську раду. Луї XIV був присутній на сесіях своєї ради, але під час його дитячих років і навіть пізніше саме Мазаріні вів засідання. Реорганізована ним Рада постійно спостерігала за адміністрацією королівства. У фінансовій Раді король, канцлер і державні секретарі зазвичай зустрічалися з фінансовими експертами корони, які регулювали доходи і витрати. Всі вони були ретельно підібрані кардиналом [10, с. 264].

Через цю станова-представницьку організацію суспільства, були спроби призупинити централізаторську політику першого міністра. Однак всі вони закінчилися невдало. Мазаріні довелося придушити кілька розрізнених дворянських повстань, а конфлікти в парламенті завдяки своєму дипломатичному мистецтву він врегулював в довгих і заплутаних переговорах.

Стабілізувалася і економічна ситуація в королівстві. Кардинал призначив відразу двох сюрінтендантів фінансів: Фуке і Сервєна. Ще одним висуванцем кардинала був Кольбер. Мазаріні бачив у ньому розумну і здібну людину, яка могла б послужити і йому і на благо Франції. Кольбер був прямою протилежністю Фуке. Обидва вони, як і Мазаріні, вмiли і любили працювати, але Кольбер робив це завдяки феноменальній працездатності, вмінню засвоювати масу інформації, педантичності, а Фуке більше покладалася на інтуїцію і дозволяв собі час від часу розслабитися [11, с. 264].

І після Фронди основна увага першого міністра Франції приділялася зовнішній політиці. Його вмiла дипломатія була дуже ефективною, хоча і не всім зрозумілою: Мазаріні пішов на край непопулярні для нього заходи, уклавши союз з Кромвелем. В цей час з'явилося чимало памфлетів, автори яких вимагали заарештувати Мазаріні за дозвіл англійським солдатам знаходитися на землях Фландрії (сучасна Бельгія) недалеко від франко-фландрського кордону. Радники кардинала заговорили навіть про небезпеку нової Фронди. Мазаріні сильно ризикував, але розумів, що тільки союз з сильною у військовому відношенні Англією може змусити Іспанію піти на мир з Францією на більш вигідних для останньої умовах.

Одночасно багато уваги Мазаріні приділяв дипломатичній діяльності в німецьких землях. Імператор Фердинанд III бажав допомогти Мадриду і погрожував послати свої війська в Нідерланди та Італію. Більшість же німецьких князів, як протестантських, так і католицьких, не бажало розв'язання нової війни. Їхнє бажання збіглося з політикою Мазаріні, і в серпні 1658 р. ряд князів створили Рейнський союз – спільну оборонну організацію для захисту Вестфальських угод 1648 р. Франція приєдналася до союзу, стала його скарбником і головним постачальником солдат в його армію. Під час створення Рейнського союзу в квітні 1657 р. помер Фердинанд III. Його спадкоємцю ерцгерцогу Леопольду було всього сімнадцять років. Мазаріні спробував скористатися ситуацією, і в короткий період літа 1657 р. виношував ідею висунути Луї XIV як кандидата на імперський трон. Якби цей план спрацював, як сподівався честолюбний кардинал, він сам незабаром зміг би надіти папську тиару, що стало б блискучим завершенням його кар'єри. Як видно, і великий політик може бути мрійником. Однак, Леопольд I був обраний в липні 1658 р. імператором Священної Римської імперії. Зрив амбітних планів Мазаріні не був промахом його дипломатії – це була всього лише невдала спроба [14, с. 256].

Союз з Англією, створення Рейнського союзу і особливо Піренейський мир з Іспанією 1659 р., що приніс Франції південні землі Руссільон і Перпіньян, створили систему безпеки французьких кордонів і затвердили політичну гегемонію Франції в Європі.

Як і будь-якого з політиків, що довго перебував біля керма влади, Мазаріні періодами «заносило». Влада оволодівала ним, що змушувало його часом плекати нездійсненні плани і надії. Своїх племінниць він намагався посватати навіть до Англії: то за сина Кромвеля – Річарда, то за короля Карла II Стюарта. Однак, ці ілюзії дуже швидко розвіялися, залишивши місце раціональному політичному мисленню. Пізніше Мазаріні задоволено відзначав, що йому більше приносить задоволення сама влада, а не походження або спорідненість з королівською династією.

Мазаріні дуже любив свою «французьку» сім'ю, що складалася з двох людей – Анни Австрійської і Луї XIV. Вони ототожнювали у своїй особі французьке королівство, і тому не дивно з чисто психологічної точки зору, що Мазаріні прив'язався до Франції всією душею і ревно захищав її інтереси [13].

Кардинал був, мабуть, одним з найвидатніших діячів своєї епохи. Так, завдяки своїй далекоглядній політиці, Мазаріні успішно продовжував у нових умовах зовнішню політику Рішельє, внаслідок чого в 1659-1661 рр. Франція досягла абсолютної безпеки на кордонах.

Характерними рисами дипломатичної політики Мазаріні були витривалість в поєднанні зі спритністю. Саме ці риси відрізняли кардинала від інших його сучасників. Політичний та дипломатичний талант Мазаріні допомагав йому в складних ситуаціях. Вмiла ввічливість першого міністра дозволяла зберігати видимість нейтралітету навіть із заляканими ворогами. Його важко було вивести з себе, кардинал прекрасно вмiв контролювати свої емоції. Країною Мазаріні керував, в першу чергу, за допомогою розумних і талановитих людей, і вже в другу чергу – вірних. Ця ж особливість простежується і в стосунках кардинала з військовими. В першу чергу знання характерів та інших особливостей допомагали Мазаріні при необхідності домовлятися з людьми, здатними заподіяти шкоду Франції [5, с. 275].

На міжнародній арені, кардинал був, в першу чергу, дипломатом і лише в другу військовим. Вести війни він довіряв професійним військовим, а сам займався тим, у чому був сильний, тобто дипломатією. Мазаріні добре знав свої недоліки і тому вмiло користувався допомогою друзів [14, с. 258].

Загалом, внаслідок політики кардинала Мазаріні, Франція стала найсильнішою державою Європи. Навіть мова міжнародної дипломатії відтепер стала французькою. Після довгих років воєн і внутрішніх усобиць, у Франції нарешті настав мир. Те, що Мазаріні протримався при владі стільки ж років, скільки і його попередник кардинал Рішельє, було просто неймовірним. В період його правління у Франції був побудований той абсолютизм, який і робив Францію гегемоном Європи. Такого не зміг зробити навіть Рішельє. Мазаріні був символом своєї епохи.

Отже, дипломатична діяльність французького абсолютизму під керівництвом Джуліо Мазаріні була прямим продовженням політики кардинала Рішельє. Мазаріні був перш за все великим політиком, наділеним даром виключної проникливості, далекоглядності. Політиці, дипломатії він присвятив все своє життя. Кардинала можна назвати одним із найбільш миролюбних політиків його епохи. Він більш за все прагнув до безпеки, стабільності і порядку як у Франції, так і в усій Європі. Для досягнення цього йому довелося пережити і вести кровопролитні війни на європейській арені і всередині країни, якою він управляв. Таким чином, в своїй політичній діяльності Мазаріні досяг максимально можливого: він був одним із засновників Вестфальської системи безпеки в міжнародних відносинах і державної системи Франції, що проіснували до кінця XVIII століття.

Джерела та література

1. Блюш Ф. Людовик XIV. – М.: Ладомир, 1998. – 818 с.
2. Борисов Ю. В. Дипломатия Людовика XIV. — М.: Международные отношения, 1991. — 384 с.
3. Губер П. Мазарини. – М.: Наука, 2000. – 372 с.
4. Ивонина Л. И. Мазарини. – М: Молодая гвардия, 2007. – 303 с.
5. Ивонин Ю. Е., Ивонина Л. И. Властители судеб Европы: императоры, короли, министры XVI – XVIII вв. / Ю. Е. Ивонин, Л. И. Ивонина. – С.: Русич, 2004. – 463 с.
6. Копосов Н. Е. Абсолютная монархия во Франции // Вопросы истории, 1989. – №1. – С. 42 – 56.
7. Левак О. М. Терешко Ю. М. Вестфальський мир: його місце і значення в зовнішній політиці Франції 40-х рр. XVII ст. // Наука, освіта, суспільство очима молодих: збірник наукових праць. – Рівне: РВВ РДГУ. – С. 51–55.
8. Поршнев Б. Ф. Английская республика, Французская Фронда и Вестфальский мир // Средние века. – № 3, 1951. – С. 52-71.
9. Семченков Я. С. Тридцатилетняя война 1618 –1648 гг.. – М.: Рейтар, 2009. – 136 с.
10. Тарле Е. В. Очерки истории колониальной политики западноевропейских государств (конец XIV – начало XIX века) / Е. В. Тарле. – М. – Л.: Наука, 1965. – 427 с.
11. Тарле Е. В. Три катастрофы. Вестфальский мир. Тильзитский мир. Версальский мир. – Петроград – Москва.: Наука, 1983. – 273 с.
12. Терешко Ю. М. Нантський едикт та проблема збереження релігійного миру у Франції (1598-1629 рр.) // Роль християнства в утвердженні освіти, науки та мистецтва: історія, уроки, перспективи: Науковий збірник. – Рівне: ППФ “Волинські обереги”, 2000. – С. 42–50.

13. Фельдман Д., Барабанов О. Если Вестфаль и болен, то этот больной скорее жив, чем мёртв... // Международные процессы: Журнал. – 2007. – Т. 5. – № 3. – С. 162-174.
14. Цыганков П.А. Международные отношения. – М.: Новая школа, 1996. – 274 с.
15. Черкасов П. П. Судьба империи: Очерк колониальной экспансии Франции в XVI – XX вв. / П. П. Черкасов. – М.: Наука, 1983. – 183 с.
16. Чудинов А. В. Королевское самодержавие во Франции: история одного мифа // Французский ежегодник. – М., 2005. – С. 90 –133.
17. Blet P. Le clergé de France et la monarchie (1615-1666). – Paris, 1958. – 90 p.
18. Bloch M. Apologie pour l'Histoire ou Métier d'Historien / M. Bloch. –Paris, 1961. – 65 p.

УДК 94(100):327

В. Циватий

ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС (1814-1815 рр.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (ПОГЛЯД ІЗ ХХІ СТОЛІТТЯ)

Проаналізовано Віденський конгрес (1814-1815 рр.) як визначну історичну подію для політико-дипломатичного та інституційного розвитку Європи. Увагу акцентовано на дипломатичному інструментарії, національній специфіці та особливостях переговорного процесу європейських держав на конгресі. Підсумки Віденського конгресу слугували важливим стимулом для подальшого соціально-економічного, безпекового, політичного, міжнародно-правового та дипломатичного європейського розвитку.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, інституціоналізація, політико-дипломатична система, Віденська система міжнародних відносин, Віденський конгрес (1814-1815 рр.), Європа.

The Congress of Vienna (1814-1815 gg.) as a important historical event for political and diplomatic and institutional development of Europe is analyzed at the article. The attention paid to the diplomatic tools, national specifics and peculiarities of negotiations on the Congress of European countries. Results of the Congress of Vienna served as an important stimulus for the further socio-economic, security, political and diplomatic European development.

Key words: foreign policy, diplomacy, institutionalization, political and diplomatic system, the Vienna system of international relations, the Congress of Vienna (1814-1815), Europe.

Для доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) характерний об'єктивно обумовлений процес інституціонального оформлення зовнішньої політики і дипломатичних служб держав Європи. Відповідно постає споконвічне питання співвідношення та пріоритетності концептів «зовнішня політика» і «дипломатія». З цією проблематикою пов'язані й оцінки сучасників щодо різноманітних державно-правових форм і типів правління, інституційних політичних процесів, характеристик реальності й створення ідеалів при висвітленні завдань і практичної діяльності влади, концептів «зовнішня політика» і «дипломатія», моделей дипломатії, інститутів дипломатії, дипломатичного інструментарію тощо.

Для вивчення цих історичних процесів, явищ і подій автор пропонує до раніше існуючих досліджень підійти з нових методологічних засад, а саме – використати теорію інституцій та інституціональних змін у політичних, правових, суспільних системах і дипломатичних системах. Такий методологічний підхід дає можливість показати, як інституції розвиваються у відповідь на конкретні виклики, стимули, стратегії та варіанти вибору і, відповідно, як вони впливають на функціонування систем міжнародних відносин упродовж тривалого історичного періоду [12, с. 268-274].

Поняття «інституціоналізація» активно використовують політологи, правознавці, філософи, соціологи, економісти для виявлення суперечливих проблем суспільного розвитку з найдавніших часів до сьогодення. Історики, враховуючи його специфіку та концептуально-теоретичну складність, не поспішають залучати до методологічного арсеналу історичного пізнання. Історичний аспект дослідження інституціоналізації зовнішньої політики і дипломатії передбачає виявлення способів досягнення тих чи інших суспільних результатів, відтворює процес самої трансформації, а не зосереджує увагу дослідника лише на простій фактологічній констатації. Така постановка проблеми має показати, яким чином відбувалося виникнення, формування інституціональних основ і розвиток дипломатичних служб європейських держав.

Постановка проблеми інституціоналізації зовнішньої політики є новою для історичного дослідження, відтак вимагає застосування системного аналізу та відповідної термінології, яка необхідна для виконання наукових завдань. Інституціоналізація – це перетворення будь-якого політичного явища (зокрема зовнішньої політики і дипломатії) на організовану системуустановчу інституцію. Вона є формалізованим, упорядкованим процесом з певною структурою відносин, ієрархією чи підпорядкованістю різних рівней влади і іншими ознаками організації (правила поведінки, звичаї, закони, норми, дипломатичні методи, церемоніал, дипломатичний протокол, інститути дипломатії, дипломатичний інструментарій тощо) [13].

Виходячи з постановки проблеми – маємо вивчати не лише схему хронологічних подій зовнішньополітичної діяльності держав і їх дипломатичний інструментарій спираючись на джерельну базу, показати перетворення зовнішньої політики і дипломатії як політичного явища на організовану системуустановчу інституцію, проаналізувати внутрішні та зовнішні функції держави, виявити критерії ефективності зовнішньої політики і дипломатії з погляду формування європейської системи держав чи визначення пріоритетів зовнішньої політики держав Європи.

У сучасній українській історіографії проблеми міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії доби Середньовіччя та раннього Нового часу в контексті їх актуалізації та комплексного розуміння досліджувалися такими вітчизняними науковцями, як Б.М. Гончар, О.Б. Дьомін, В.О. Дятлов, А.І. Кудряченко, С.В. Віднянський, В.А. Смолій, Я.Д. Ісаєвич, Н.Г. Подаляк, М.В. Кірсенко, М.С. Бур'ян, С.С. Троян, В.В. Ададуров, О.П. Машевський, С.Б. Сорочан, С.В. Пронь, О.І. Сич, С.І. Лиман, Т.В. Чухліб та інші

Характерною рисою російської історіографії другої половини XX-початку ХХІ століття, щодо дослідження проблем міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії Середньовіччя та раннього Нового часу, стало створення як узагальнюючих праць, так і наукових розробок регіонального та країнознавчого спрямування. Окремо необхідно виділити праці російських істориків-дослідників, таких як – Ю.Є. Івонін, С.П. Карпов, Н.О. Хачатурян, С.К. Цатурова, П.Ю. Уваров, Т.В. Зюнова, А.О. Чубарьян, Н.І. Девятайкина, Л.І. Івоніна, М.А. Юсім, І.Я. Ельфанд, О.Ф. Кудрявцев та інші.

Суттєву увагу до проблем міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії Середньовіччя та раннього Нового часу у своїх наукових розробках приділяють представники французької, іспанської, німецької, італійської, англо-американської та латиноамериканської історіографічних шкіл [3; 4].

У цілому, аналіз науково-теоретичних розробок стосовно генезису та розвитку системи європейських держав свідчить про усталену в історіографії традицію фактологічного відтворення процесів, спираючись на принцип історизму, що значною мірою свідчить про неможливість за таких умов уникнути схематизації відтворення історичних подій. У той же час, необхідно виявити організаційні та кількісні, якісно нові зміни в зовнішній політиці й дипломатії європейських держав досліджуваного періоду, тобто вказати на всі суттєві події та факти, не означає збагнути сутнісних ознак самої системи держав. Для її вивчення необхідно використовувати нові методи пізнання, однією з яких є теорія інституцій та інституціональних змін.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Ю.Візітвіч ФРАНЦУЗИ В УКРАЇНІ: ФРАГМЕНТИ ІСТОРІЇ	3
Н.Озерянский ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА СРЕДНЕГО ПОДНЕСТРОВЬЯ И ВЕРХНЕГО ПРУТА В XII-XV СТ. И ВЛИЯНИЕ ВНУТРЕННИХ ФАКТОРОВ	6
І.Синяк РІЗНОВИДИ ЗАСВІДЧУВАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В ДІЛОВОДСТВІ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	8
Р.Шеретюк ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ САМОДЕРЖАВНО-СИНОДАЛЬНИХ СТРУКТУР В ПЕРШІ РОКИ ПІСЛЯ «ВОЗЗ'ЄДНАННЯ» ГРЕКО-УНІАТИВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ І БІЛОРУСІ З РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ 1839 Р.	12
І.Рудянин УЧАСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У РОБОТІ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» 1868-1914 РР.	15
П.Леснича ВИНИКНЕННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	17
С. Мартинчук ОСНОВНІ ПРОМИСЛОВІ ЗАКЛАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	20
В. Мишков СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ВІДРОДЖЕННЯ ЕСХАТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТАРООБРЯДНИЦТВА В ХХ-ХХІ СТОЛІТТІ	22
Т. Герасимов ЗАГОСТРЕННЯ ОПАЛЮВАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В МІСТАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В 1914 – 1917 РР.	24
Н.Щавлинский ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БЕЛОРУССКОГО ОБЩЕСТВА «ГАЙ» В ОДЕССЕ В 1917-1918 ГГ.	26
М.Марек OBRONA LWOVA, A CZYN LISTOPADOWY – STOSUNKI POLSKO-UKRAIŃSKIE W CZASIE WALK LISTOPADOWYCH 1918R	28
О.Вітюк СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МОГИЛІВСЬКОГО ПОВІТУ В ДОБУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914 – ЛЮТИЙ 1917 РР.)	30
Р.Давидюк ВОЛОДИМИР ОСКІЛКО ЯК ВИРАЗНИК НАСТРОЇВ УЕНЕРІВСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА ВОЛИНІ	33
Л.Стафеева УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В РОКИ РЕПРЕСІЙ 20-30-Х РР. ХХ СТ.	36
О.Мазурок ЗЛОЧИНИ УЧАСНИКІВ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ ПРОТИ ЖІНОК ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	38
І.Музика РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА»	40
Б.Паска ІДЕЇ УКРАЇНОЦЕНТРИЗМУ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ВАЛЕНТИНА МОРОЗА КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	44
О.Ворон РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	47
В.Докаш ПОЛІКОНФЕСІЙНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ БУКОВИНИ)	50
Ю.Літнік ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	53
С.Жилиук РЕЛІГІЄЗНАВЧІ ЕКСПЕРТИЗИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНО-ЦЕРКОВНОЇ СИТУАЦІЇ В СИСТЕМІ МІФОЛОГЕМ	56

<i>О.Пальчевська</i> ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ	60
<i>О.Заворотній</i> БЕРЕСТЕЦЬКА СІЧА	63

РОЗДІ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>О.Озимчук</i> «ВЕЛИКЕ ШЕВОШЕ» 1355 РОКУ ЧОРНОГО ПРИНЦА: ГАСКОНСЬКИЙ АСПЕКТ	78
<i>А.Блануца</i> МІСЦЕВІ УРЯДНИКИ У СУДОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВАХ У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ У ПЕРІОД ДІЇ ПЕРШОГО ЛИТОВСЬКОГО СТАТУТУ	81
<i>В. Константинов</i> ВЛИЯНИЕ КАЗАЦКО-ТАТАРСКИХ НАБЕГОВ НА СОСТОЯНИЕ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА ВО ВРЕМЕНА ПРАВЛЕНИЯ ШТЕФАНА ТОМШЫ II	82
<i>О.Левак</i> ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО АБСОЛЮТИЗМУ ПЕРІОДУ УРЯДУВАННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАРДИНАЛА МАЗАРІНІ (40-50 РР. XVII СТ.)	86
<i>В.Ціватий</i> ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС (1814-1815 рр.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (ПОГЛЯД ІЗ XXI СТОЛІТТЯ)	89
<i>В.Кравчук</i> О.Х. БЕНКЕНДОРФ НА ЧОЛІ ТРЕТЬОГО ВІДДІЛЕННЯ ВЛАСНОЇ ЙОГО ІМПЕРАТОРСЬКОЇ ВЕЛИЧНОСТІ КАНЦЕЛЯРІЇ	92
<i>Д.Шрестха</i> ГЕНЕРАЛ ДЖОРДЖ ПАТТОН – ВИЗВОЛИТЕЛЬ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	94
<i>Л.Валюх</i> БРИТАНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ КОЛА ТА ПРОБЛЕМИ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ ПРОТИРІЧ У СХІДНІЙ АФРИЦІ (80 – ТІ РОКИ XIX СТ.)	97
<i>С.Косяк</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛЬНОГО РУХУ (КІНЕЦЬ 80-х РОКІВ XIX СТ.)	100
<i>Н.Плюта</i> ПОЗИЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ КІЛ І ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КОНТЕКСТІ ФРАНКО-АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ	102
<i>М.Стадницька</i> ОСОБЛИВОСТІ ФЕМІНІЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У XIX СТОЛІТТІ	106
<i>В.Табунов</i> ПОЗИЦІЯ ЕПИСКОПАТА БЕЛОРУССКИХ ЗЕМЕЛЬ О РЕФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ ЕПАРХИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ НАЧАЛА XX СТОЛЕТИЯ	107
<i>В.Черній, А.Черній</i> «СЛОВ'ЯНСЬКІ» БАЛКАНИ: ТЕРИТОРІАЛЬНІ КОЛІЗІЇ	110
<i>Г.Савчук</i> КОНЦЕПТ «ГУМАННОЇ ДЕМОКРАТІЇ» ТОМАША МАСАРИКА	112
<i>Р.Ляшенко</i> ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В США: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	114
<i>В.Вавуліч</i> РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКІ ВОЄННІ ВІДНОСИНИ НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 РОКІВ)	116
<i>М.Глібіщук</i> ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО АПАРАТУ НА БІЛОМУ ПІВДНІ У 1918 Р.	118
<i>С.Боголейша</i> БЕЛОРУССКИЙ ВОПРОС В СРЕДНЕЙ ЛИТВЕ 1920-1922 гг.	121
<i>А.Кукса</i> СОЗДАНИЕ ПЕРВОГО ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА И ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В БЕЛАРУСИ В 1920-1925 ГГ.	123
<i>О.Тук</i> ДІЯЛЬНІСТЬ КУ-КЛУКС-КЛАНУ 1920-Х РР.: КОЛІР ШКІРИ ЛЮДИНИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗЛОЧИННОЇ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ	126

Ю.Тимошенко ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРВОНОГО СПОРТИВНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ В ЄВРОПІ	127
І.Гураль УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ЕТНОКОНФЕСІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШІ	130
Т.Кузьма СПАЛЕННЯ КНИГ В НАЦИСТСЬКИЙ НІМЕЧЧИНІ ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ НІМЦІВ	133
Г.Невинна ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ У 1930-Х РОКАХ	136
Ю.Терешко ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДСТВА РОСІЙСЬКО-РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ (30-40-ВІ РР. ХХ СТ.) ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ПОЛІТИКУ ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ. ЧАСТИНА 1	138
П.Савчук 1941: ПОЧАТОК НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (РЕТРОСПЕКЦІЯ ВІЙНИ)	141
Ю.Карповець ГОЛОД, ХВОРОБИ І СМЕРТНІСТЬ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ В РОКИ БЛОКАДИ ЛЕНІНГРАДУ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБИГАННЯ ВТРАТ	143
Р.Постоловський ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 50-Х – 60-Х РОКІВ ХХ СТ.: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	147
І.Філіпчук О. ШИК: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	150
Р.Сіромський ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ РСР У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КАНАДИ (1960–1970-ті роки)	153
А.Малярчук ПРОБЛЕМИ РОЗКОЛУ ВСЕСОЮЗНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У 60 РОКАХ ХХ СТ.	156
А.Слесаренко «ВИШУКАНО НЕОТЕСАНИЙ ЗВУК»*: З ІСТОРІЇ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ МУЗИКИ 70-80-Х РОКІВ ХХ СТ. В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ	159
В.Максимчук ПОНТИФІКАТ ІВАНА ПАВЛА ІІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ РИСИ	161
Д.Довгаль ГЕНОЦИД У РУАНДІ: ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕНОГО ЗЛОДІЙСТВА	162
Т.Опанасюк ФЕНОМЕН ОБ'ЄДНАНОЇ ОПОЗИЦІЇ У РОСІЇ В 1990-ТІ РОКИ	164
В.Дуляницький ГЕОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В СВІТІ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ	167
А.Грубінко АТЛАНТИЗМ ЯК ПРИНЦИП І ФАКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ	168
І.Мартинчук СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В 1993-2004 РР. В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	171
Б.Сипко ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ ІМАМІВ ФРАНЦІЇ НА ЗЛАМІ ХХ – ХХІ ст.	174
О.Мельничук НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА БАВАРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	177
М.Урбан МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ ЯК ФАКТОР МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВЗАЄМИН ТА КОНФЛІКТІВ: КАЗУС ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ	180
О.Будько КРИЗА СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕКИ: НОВІТНІ ПІДХОДИ У МИРОТВОРЧОСТІ	184
О.Полюхович «ТЯГАР БІЛОЇ ЛЮДИНИ» В ХХІ СТ.: МАЗОХІЗМ ЧИ СПОКУТУВАННЯ ВИНИ?!	188
В.Дубей, В.Маліченко МІЖНАРОДНІ АВТОМОБІЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ ЧАСУ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА НИХ	190

В.Космина РЕЦЕПЦІЇ ЧУЖИХ КУЛЬТУРНИХ НАДБАНЬ У КОНТАКТАХ МІЖ ЦИВІЛІЗАЦІЯМИ (СИСТЕМНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	193
В.Бутинський РЕЛІГІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН	198
Т.Шамсутдинова-Лебедюк БАГАТОЖЕНСТВО ТА ІСЛАМ	199

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

М.Федоришин ФЕНОМЕН ЛІТОПИСНОЇ ПЕРЕСОПНИЦІ В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ	202
І.Кирилюк ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОРОГОБУЖА	206
Л.Бородинська ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ	207
М.Василишин ДОКУМЕНТИ ПАЛАЦУ ГРАФІВ ПОТОЦЬКИХ У КРИСТИНОПОЛІ-ЧЕРВОНОГРАДІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН	211
Ю.Войчун ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧЕСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	212
І.Мілясевич ЖУРНАЛ «ВОЛЫНСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ» (КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ПЕРІОД): НЕВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ	215
П.Мачелюк ДЕТЕРМІНАНТИ ЧЕСЬКОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ВОЛИНІ	218
Г.Рачковський РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	220
К.Яремко КИЇВСЬКЕ ОХОРОННЕ ВІДДІЛЕННЯ В 1903-1905 РОКАХ (ЗА МЕМУАРАМИ ОЛЕКСАНДРА СПРИДОВИЧА)	222
Н.Кінд-Войтюк МУЗЕЙНА ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У М. ЛУЦЬКУ У 1920-Х-1930-Х РОКАХ	225
В.Доброчинська РІВНЕНСЬКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ – ОСЕРЕДОК ПЛАСТОВОГО РУХУ НА ВОЛИНІ (1923–1930 РР.)	228
А.Сорокун ПОЛЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА ВОЛИНІ У ВИСВІТЛЕННІ ПЕРІОДИЧНОГО ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКА НИВА» 1926-1936 РР.	231
А.Жив'юк «КУРКУЛЬ» ТА «ІНДУСИ» ПРОТИ КОЛГОСПІВ: ЗАВЕРШЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА РІВНЕНЩИНІ	234
Н.Мащенко ШКОЛИ ДЛЯ МОЛОДІ НА РОВЕНЩИНІ В ПОВОСННИЙ ЧАС	238
Л.Шугаєва РЕЛІГІЄЗНАВЧО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА ІУРОДСТВА У СХІДНІЙ І ЗАХІДНІЙ ХРИСТІЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ	241
І.Булига ВІРУЮЧИЙ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ВОЛИНСЬКОГО РЕГІОНУ (40–80-ТІ РР. ХХ СТ.)	243
В.Закревський КРАЄЗНАВЧІ СТЕЖИНИ І. Г. ПАЩУКА (1938–2013) – ДОСЛІДНИКА РІВНЕНЩИНИ	245
В.Сивак НАРОДНІ МЕБЛІ У СЕЛЯНСЬКОМУ ЖИТЛІ СЕРЕДНЬОГО ПОЛІССЯ КІН. ХІХ – СЕРЕДИНИ ХХ СТ.: ПОЛИЦЯ, МИСНИК	247
А.Зюбровський ПІКНА ДІЖА У НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ	252

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>А.Пословська</i> ІСТОРІЯ ВОЛИНИ РИМСЬКОГО ЧАСУ ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ (АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ)	258
<i>А.Малов</i> ПОЛК ВОЕВОДЫ ГРИГОРИЯ ЛЕОНТЬЕВИЧА ВАЛУЕВА НА НЕВЕЛЕ В 122 (1613/14) ГОДУ: СПИСОК И ВЕРСТАНІЕ	260
<i>Д.Вацук</i> ЛИТОВСЬКА ДОБА НА ПОДІЛЛІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ЮХИМА СПІНСЬКОГО	268
<i>І.Гілевич</i> З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЖИТЛОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ВОЛИНЯН УПРОДОВЖ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	269
<i>Р.Тарнавський</i> ГОЩАНЩИНА 1930–1940-х РОКІВ У СПОГАДАХ ПРОФЕСОРА СТЕПАНА АРСЕНТІЙОВИЧА МАКАРЧУКА	273
<i>І.Петрович</i> ІСТОРІЯ МІСТА ВОЛОДИМИРА У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ	276
<i>С.Грипич, Г.Семенюк</i> ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ	278
<i>Ю.Бойко, О.Березовська, І.Шарабанова</i> СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НАН УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ	282
<i>С.Старовойт</i> НОВІ ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАУКИ: АРХІВ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ А.О.ЛЕБЕДЄВА У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ АРХІВОЗНАВСТВА НБУВ	287
<i>І.Хромова</i> ІКОНОГРАФІЯ У НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	289
<i>В.Божанов</i> ИСТОРИЯ: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ МЕТОДОЛОГИИ	291

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

<i>Л.Шугасва</i> ПОСІБНИК, ЯКИЙ СЛУГУВАТИМЕ ЛЮДЯМ Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях : наук.-допом. бібліогр. посіб. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка : уклад.: С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова, Л. В. Ковальчук, Л. С. Кушка. – Рівне : РДГУ, 2015. – 490 с.	294
<i>Л.Галуха</i> ВИКОРИСТАННЯ РОСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНФЕСІЙНОГО ПИТАННЯ У ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ (Рец.: Шеретюк В. Українське дисидентське питання в політичних відносинах Росії і Речі Посполитої (кінець XVII–XVIII ст.) / Валерій Шеретюк. – Рівне : О. Зень [вид.], 2015. – 223 с. : іл.)	295
<i>Л.Галуха, Л.Бородинська</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ЕМІГРАНТІВ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ МІЖВОСННОЇ ПОЛЬЩІ (Рец.: Давидюк Р. П. З поляками за Україну: Наддніпрянська еміграція в суспільно-політичному житті міжвоснної Волині. Монографічне видання / Р.П.Давидюк. – Рівне : ПП ДМ, 2014. – 174 с.)	296
<i>Л.Галуха</i> ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ (Рец.: Бородинська Ліна. З думкою про майбутнє. Історія церкви євангельських християн-баптистів у м. Костополі (з нагоди 90-річчя) / Ліна Бородинська. – Рівне: Дятлик М., 2015. – 62 с.; іл.	297
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	298
ЗМІСТ	301

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 26

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2015 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7.

Видавець О. Зень вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
0-362-24-45-09; 068-0250674
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015